

SIVISTYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 8/2013 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi Kansallisgalleriasta ja kulttuuriesineiden maastaviennin rajoittamisesta annetun lain 3 ja 10 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi Kansallisgalleriasta ja kulttuuriesineiden maastaviennin rajoittamisesta annetun lain 3 ja 10 §:n muuttamista koskevan hallituksen esityksen (HE 72/2013 vp) täydentämisestä

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 18 päivänä kesäkuuta 2013 lähettänyt sivistysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen eduskunnalle laeiksi Kansallisgalleriasta ja kulttuuriesineiden maastaviennin rajoittamisesta annetun lain 3 ja 10 §:n muuttamisesta (HE 72/2013 vp) sekä 19 päivänä marraskuuta 2013 sitä täydentävän hallituksen esityksen eduskunnalle laeiksi Kansallisgalleriasta ja kulttuuriesineiden maastaviennin rajoittamisesta annetun lain 3 ja 10 §:n muuttamista koskevan hallituksen esityksen (HE 72/2013 vp) täydentämisestä (HE 187/2013 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitusneuvos Merja Leinonen ja kulttuuri-asianneuvos Laura Mäkelä, opetus- ja kulttuuriministeriö
- neuvotteleva virkamies Kati Jussila ja erityisasiantuntija Tuula Karjalainen, valtiovarainministeriö
- ylitarkastaja Jukka Tukia, sisäasiainministeriö
- ylijohtaja Risto Ruohonen, hallintojohtaja Janne Puhakka, koordinaattori Viivi Seirala ja tutkija Susanna Sääskilahti, Valtion taidemuseo
- oikeustieteen lisensiaatti Juha Viertola.

HALLITUKSEN ESITYKSET

HE 72/2013 vp

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Kansallisgalleriasta. Siinä säädettäisiin Kansallisgallerian tarkoituksesta, tehtävistä ja oikeushen-

kilöasemasta sekä sen kokoelmasta, hallinnosta, taloudesta, ohjauksesta ja rahoituksesta. Lailla kumottaisiin nykyinen Valtion taidemuseosta annettu laki.

Laissa säädettäisiin, että kulttuuriperinnön vahvistamiseksi ja taiteellisen sivistyksen edistämiseksi on Kansallisgalleria, joka toimii kuvataiteen valtakunnallisena museona. Kansallisgallerian keskeisin tehtävä on huolehtia Kansallisgallerian kokoelman ylläpidosta ja kartuttamisesta. Kokoelma olisi valtion omaisuutta.

Kansallisgalleriaan kuuluisivat Ateneumin taidemuseo, Nykytaiteen museo Kiasma ja Sinebrychoffin taidemuseo. Kansallisgallerian yhteydessä olisi valtion taideteostoimikunta. Kansallisgalleria olisi itsenäinen opetus- ja kulttuuriministeriön toimialaan kuuluva julkisoikeudellinen säätiö.

Kansallisgallerialla olisi valtuuskunta, hallitus ja pääjohtaja. Nykyisen Valtion taidemuseon henkilöstö siirtyisi Kansallisgallerian palvelukseen. Henkilöstön palvelussuhde olisi työsuhte.

Uudistuksen johdosta kulttuuriesineiden maastaviennin rajoittamisesta annettuun lakiin ehdotetaan tehtäväksi teknisiä tarkistuksia.

Esitys liittyy valtion vuoden 2014 valtion talousarvioesitykseen. Rahoitusta Kansallisgallerian toimintaan voitaisiin myöntää myös raharpajaisten sekä veikkaus- ja vedonlyöntipelien tuotoista.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2014.

HE 187/2013 vp

Esityksessä ehdotetaan rahankeräyslakia muutettavaksi siten, että Kansallisgallerialla olisi oikeus toimeenpanna rahankeräyksiä varojen hankkimiseksi Kansallisgallerian toiminnan tukemiseen. Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että Kansallisgallerialla olisi vuosina 2014—2017 oikeus toimeenpanna rahankeräyksiä Kansallisgallerian pääomittamista varten.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2014.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Hallitus esittää, että Kansallisgalleriasta muodostetaan itsenäinen julkisoikeudellinen säätiö, joka olisi valtion budjettitalouden ulkopuolinen organisaatio. Tavoitteena on, että Kansallisgallerian palvelut monipuolistuvat ja että ne vahvistavat kuvataiteen yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Valiokunta pitää tärkeänä edistää tulevan Kansallisgallerian toimintaedellytyksiä ja mahdollisuuksia kehittyä vahvaksi kansallisen ja kansainvälisen kulttuurikentän toimijaksi. Valiokunta katsoo, että lisääntyvä toiminnallinen ja taloudellinen itsenäisyys luo hyvät edellytykset järjestää taidemuseon toiminta nykyistä tehokkaammin ja tarkoituksenmukaisemmin. Sen vuoksi valiokunta pitää välttämättömänä myös täydentävää hallituksen esitystä, jossa rahankeräyslain muutoksella varmistetaan, että Kansallisgallerialla olisi mahdollisuus toimeenpanna rahankeräyksiä. Valiokunta puoltaa la-

kiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosesityksin.

Kansallisgalleriasta tulee lainsäädännöllä perustettu julkisoikeudellinen laitos ja itsenäinen oikeushenkilö, jonka oikeuskelpoisuudesta ja tehtävistä säädetään lailla. Kansallisgalleriasta koskevan lakiehdotuksen 1 §:n mukaan kulttuuriperinnön vahvistamiseksi ja taiteellisen sivistyksen edistämiseksi on kuvataiteen valtakunnallisena museona toimiva Kansallisgalleria. Se on maamme tärkein ja suurin kuvataiteen alan kulttuuri- ja taidelaitos. Valiokunta korostaa, että Kansallisgallerian keskeisin tehtävä on ylläpitää ja kartuttaa sen kokoelman muodostavaa valtion omistamaa kansallisomaisuutta. Valiokunta pitää tärkeänä, että Kansallisgalleria toimii aktiivisessa vuorovaikutuksessa ympäröivän yhteiskunnan kanssa ja edistää toiminnallaan kuvataiteen yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Taiteen kautta museo ottaa osaa yhteiskunnal-

liseen keskusteluun ja edistää luovaa hyvinvointiyhteiskuntaa.

Kansallisgallerian perusrahoitus on turvattu valtion varoilla. Kansallisgallerian toiminta vuokria lukuun ottamatta siirretään rahoitettavaksi veikkausvoittovaroista. Vuodelle 2014 hallitus esittää Kansallisgallerian toimintaan 12,573 milj. euroa. Museon toimintamahdollisuuksia pyritään kehittämään myös oman varainhankinnan kautta, jotta varmistetaan kansallisomaisuutemme säilyminen ja sen saattaminen kansalaisten nähtäville. Positiivisten elämysten tuottaminen monipuolisesti tulee korostumaan museon toiminnassa enenevässä määrin. Tämä on välttämätöntä niin nuorten ikäluokkien innostamiseksi museoiden vakituisiksi vierailijoiksi kuin muutenkin kävijämäärien turvaamiseksi. Tämä edellyttää jatkuvaa toimintatapojen uudistamista ja uusien toimintojen kehittämistä. Samalla edelleen lisääntyvä tunnettuus ja elävä museoympäristö, jossa kansalaisilla on taiteeseen liittyen mahdollisuus monenlaisiin elämyksiin, lisää kansallisaarteidemme arvostusta.

Kansallisgallerian toiminnan kokonaisrahoitus muodostuu valtion perusrahoituksen ohella maksullisesta toiminnasta, vuokrasta ja käyttökorvauksista sekä avustuksista. Valtion suora rahoitus Kansallisgallerialle on noin 80 prosenttia Kansallisgallerian kokonaisrahoituksesta, mutta tarkoituksena on lisätä Kansallisgallerian mahdollisuuksia toimintansa tukemiseen muullakin varainhankinnalla. Valiokunta painottaa, että varainhankinnan avulla Kansallisgalleria voi kartuttaa kokoelmaansa sekä vahvistaa ja vakuuttaa taloudellista tilannettaan, joka parantaa sen toimintojen suunnitelmallisuutta ja vaikuttavuutta.

Valiokunta toteaa, että Suomessa varainhankinta taiteellista toimintaa varten ei ole uusi asia. Jo 1800-luvulta lähtien taiteen ja taiteilijoiden tukemiseksi on järjestetty rahankeräystä, ja myös museoiden ystävyysyhdistykset ja tukisäätiöt ovat järjestäneet rahankeräyksiä taideteosten hankkimista varten.

Jotta Kansallisgallerian varainkeräystoiminnan jatkuva luonne otettaisiin huomioon samoin kuin Kansallisgallerian tarve järjestää rahanke-

räyksiä sen erilaisille toiminnoille, täydentävässä hallituksen esityksessä lisätään rahankeräyslakiin museolle oikeus toimeenpanna rahanke-
räyksiä. Kansallisgallerian rahankeräyslupa rajoittuisi kuitenkin Kansallisgalleriaa koskevan lakiehdotuksen 2 §:ssä tarkoitettujen tehtävien tukemiseen.

Valiokunta pitää tärkeänä myös sitä, että varainkeräys mahdollistetaan lisäksi pääomituksen vuosiksi 2014–2017. Pääoman keruu ja siihen liittyvä valtion vastinrahoitus vahvistavat tulevan Kansallisgallerian toimintakykyä. Taidemuseolle lahjoituksia tekevien yksityishenkilöiden ja yhteisöjen määrää on jatkossa pyrittävä kasvattamaan. Kriittinen ajankohta Kansallisgallerian kannalta on uuden organisaation perustamista välittömästi seuraavat vuodet. Museon tulisi tässä tilanteessa olla houkutteleva kohde niille henkilöille ja yhteisöille, jotka ovat kiinnostuneita tukemaan kansallisen taidekokoelman vahvistamista ja museon monipuolisen näyttelytoiminnan jatkumista.

Valiokunta katsoo, että museolla tulisi olla myös ammattimaista markkinointiin ja varainhankintaan keskittyvää asiantuntijaresurssia. Kansallisgallerian itsenäinen asema antaa nykyistä paremmat mahdollisuudet siihen, että toimintaa voidaan kehittää kansalaisten kannalta positiivisen liiketoiminnan suuntaan ja siten samalla lisätä tämän aikakauden tarpeisiin kehitettyä kulttuuritarjontaa.

Hallituksen esityksen lähtökohtana on, että julkisoikeudellisena säätiönä toimivan Kansallisgallerian toiminta olisi tuloverolain (1535/1992) 22 §:n mukaista yleishyödyllistä toimintaa. Yleishyödyllisen yhteisön toiminta on lähtökohtaisesti arvonlisäverotonta. Tämän perusteella valtio kompensoi valtion talousarvioon otettavalla määrärahalta Kansallisgallerialle aiheutuvat arvonlisäveromenot muista kuin liiketaloudelliseen toimintaan liittyviin hankintoihin ja toimitilavuokriin sisältyvistä kustannuksista. Valiokunta pitää tärkeänä, että selvitetään, muodostuuko Kansallisgallerian verotuksellinen asema tarkoituksenmukaiseksi mm. muihin taidelaitoksiin verrattuna.

*Yksityiskohtaiset perustelut***HE 72/2013 vp***1. lakiehdotus*

4 §. Kansallisgalleriaa koskevan lakiehdotuksen 4 §:n 3 momentin mukaan Kansallisgalleria voi harjoittaa liiketoimintaa, joka tukee sen 2 §:ssä säädettyjen tehtävien toteuttamista. Hallituksen esityksen mukaan Kansallisgallerian 6 §:ssä tarkoitettua kokoelmaa ei kuitenkaan saa ylläpitää ja kartuttaa eikä näyttelytoimintaa harjoittaa liiketoiminnan muodossa. Pykälän 3 momentin muotoilulla on pyritty estämään se, että Kansallisgalleria perustaisi lakiehdotuksen 23 §:ssä määriteltyjä tytäryrityksiä hoitamaan valtion omistuksessa olevan kokoelman ylläpitoa, kartuttamista tai näyttelytoimintaa. Tarkoituksena on myös ollut, että Kansallisgallerian kokoelmaa ei tule käyttää taloudellisen voiton tavoittelemiseksi.

Valiokunta korostaa, että lähtökohtaisesti Kansallisgallerian kokoelman ylläpitoon, kartuttamiseen ja näyttelytoiminnan harjoittamiseen liittyvät toiminnot ovat Kansallisgallerian varsinaista yleishyödyllistä toimintaa erityisesti sen vuoksi, että Kansallisgallerian kokoelma on valtion omistuksessa olevaa kansallisomaisuutta. Valiokuntakäsittelyssä on syntynyt epäselvyyttä 3 momentin sisällöstä ja Kansallisgallerian toimintamahdollisuuksista säännöksen valossa. Myös terminologia on ollut omiaan aiheuttamaan kysymyksen Kansallisgallerian verotuksellisesta asemasta. Valiokunta toteaa, että tällä lainsäädännöllä sinänsä ei ratkaista tulevan Kansallisgallerian verotusta koskevia kysymyksiä.

Säännöksen selventämiseksi valiokunta on muuttanut momentin sanamuotoa siten, että siinä kielletään Kansallisgallerian kokoelman käyttö toimintaan, jonka pääasiana on taloudellisen voiton tavoittelu. Valiokunta toteaa, että myös teatteri- ja orkesterilaissa sekä museolaisissa on nimenomainen maininta siitä, ettei laitosta

ylläpidetä taloudellisen voiton tavoittelemiseksi. Valiokunta korostaa, että vaihtuvien näyttelyiden järjestäminen, jolloin mm. lainataan teoksia yksityisistä kokoelmista, kuuluu 4 §:n 3 momentissa sallitun liiketoiminnan piiriin, kun saatavat tulot kohdennetaan 2 §:ssä tarkoitetun toiminnan kehittämiseen.

Valiokunnan ehdottama muutos tarkoittaa muun muassa sitä, että kokoelman ylläpitoa, kartuttamista ja näyttelytoiminnan harjoittamista ei voi miltään osin ulkoistaa erilliselle Kansallisgallerian tytär- ja muulle osakeyhtiölle tai muulle voittoa tavoittelevalle yhteisölle.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sivistysvaliokunta ehdottaa,

että hallituksen esityksiin sisältyvät lakiehdotukset hyväksytään muutoin hallituksen esitysten mukaisina paitsi hallituksen esityksen HE 72/2013 vp 1. lakiehdotuksen 4 § muutettuna seuraavasti (Valiokunnan muutosehdotus).

Valiokunnan muutosehdotus*1. lakiehdotus*

4 §

Oikeuskelpoisuus

(1 ja 2 mom. kuten HE 72/2013 vp)

Kansallisgalleria voi harjoittaa liiketoimintaa, joka tukee sen 2 §:ssä säädettyjen tehtävien toteuttamista. Kansallisgallerian 6 §:ssä tarkoitettua kokoelmaa ei kuitenkaan saa ylläpitää ja kartuttaa eikä näyttelytoimintaa harjoittaa *pääasiassa taloudellisen voiton tavoittelemiseksi.*

(4 mom. kuten HE 72/2013 vp)

Helsingissä 26 päivänä marraskuuta 2013

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Raija Vahasalo /kok	Kimmo Kivelä /ps
vpj.	Inkeri Kerola /kesk	Sanna Lauslahti /kok
jäs.	Outi Alanko-Kahiluoto /vihr	Mika Niikko /ps
	Ritva Elomaa /ps	Mikaela Nylander /r
	Eeva-Johanna Eloranta /sd	Tuula Peltonen /sd
	Jukka Gustafsson /sd	Tuomo Puumala /kesk (osittain)
	Leena Harkimo /kok	Simo Rundgren /kesk.
	Pauli Kiuru /kok	

Valiokunnan sihteereinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Marjo Hakkila
valiokuntaneuvos Kaj Laine.